

Den radikala reformen kommer att skada fler än Arbetsförmedlingen

Dagens Nyheter den 4 november 2019

Arbetsförmedlingens just publicerade rapport om reformeringen av arbetsmarknadspolitiken har fått stor uppmärksamhet. Enligt januariavtalet ska fristående aktörer helt ta över uppgiften att rusta de arbets sökande och matcha dem med de lediga jobben. Det nya systemet ska sjösättas redan 2021.

Två frågor är centrala. Är det över huvud taget en bra idé att privatisera stora delar av arbetsmarknadspolitiken? Och hur väl utformad är själva förändringsprocessen?

Forskningen ger inte något entydigt svar på frågan om arbetsmarknadstjänster bäst utförs av privata eller offentliga leverantörer. Antalet studier från olika länder som jämför de två typerna av aktörer är få. De som finns ger inte stöd för vare sig att privata utförare varit billigare eller bättre på att få arbetslösa i arbete. Studierna tyder snarare på motsatsen. Men resultaten kan förstås bero på att man i de undersökta fallen inte riggat systemen med privata utförare på bästa sätt. Det har sannolikt skett en gradvis läroprocess så att kunskaperna om hur sådana system ska konstrueras nu är större än tidigare.

Däremot är det uppenbart att den pågående förändringsprocessen för Arbetsförmedlingen är dysfunktionell. Den nuvarande arbetsmarknadspolitiken monteras ner innan det finns någon ny att sätta i dess ställe. På grund av budgetneddragningar har förmedlingskontor snabbt fått avvecklas. Personal har tvingats sluta och andra har själva valt att gå.

En del av de privata utförare som ska ta över går på knäna därför att Arbetsförmedlingen under övergångsprocessen tvingats minska sin upphandling. De arbetsmarknadspolitiska insatserna dras alltså ner i en vikande konjunktur. Ansvar för många arbets sökande som står långt från arbetsmarknaden riskerar därför nu att skyfflas över på kommunerna som har dåliga förutsättningar att axla det.

Varför har det blivit så här? Ett skäl är att reformen ska genomföras i alldeles för stor hast. Det hela förvåras av budgetnedskärningarna i den antagna M–KD-budgeten och av att regeringen och dess samarbetspartier inte tillförde mer medel i vårändringsbudgeten.

Själva samverkansformerna mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna utgör ett grundproblem. Eftersom samarbetet inte bygger på någon långsiktig gemensam vision, utan kanske bara utgör en tillfällig kompromiss, så har samarbetspartierna incitament att få till stånd stora reformer på alltför kort tid. Det framstår också som oklart vem som har ansvaret för processen när alla kan skylla på varandra.

Det främsta intrycket av Arbetsförmedlingens rapport är vilken genomgripande förändring som ska ske. Det är i princip fråga om att bygga upp en helt ny verksamhet som kräver nya kompetenser som myndigheten till stora delar saknar i dag. Det behövs bättre metoder för att bedöma arbets sökandes behov, utökad upphandlingskapacitet, nya system för ersättning till privata utförare samt för

uppföljning och kontroll av deras verksamhet, procedurer för hur data om arbetssökande och jobb ska delas mellan Arbetsförmedlingen och de privata leverantörerna, nya mekanismer för kontroll av att arbetslöshetsförsäkringen inte missbrukas när det är de privata utförarna som har direktkontakten med de arbetslösa – och så vidare. Ny digital infrastruktur måste utvecklas liksom nya samarbetsformer mellan Arbetsförmedlingen, utförare, kommuner och Försäkringskassan.

Arbetsförmedlingens rapport drar slutsatsen ”att de förändringar som reformeringen innebär är möjliga att genomföra till 2021, men till en högre grad av risk än vad som idealt hade varit önskvärt”. Det är en kraftig underdrift. Den rimliga slutsatsen är att en radikal reform av detta slag inte kan göras så snabbt utan mycket negativa konsekvenser när det inte skett ett mer omfattande förberedelsearbete.

Ett särskilt övergångsproblem är att det, i varje fall inledningsvis, förmodligen inte kommer att finnas privata utförare i alla delar av landet. Arbetsförmedlingen ska då tillfälligt kunna erbjuda insatser i egen regi. Men det är svårt att tro att sådan verksamhet, som är planerad att avvecklas, kan bedrivas effektivt.

Så hur bör den fortsatta reformprocessen hanteras? Det är helt enkelt dags för några vuxna att stiga in i rummet och göra ett omtag. För det första bör tiden för reformprocessen utsträckas med några år.

För det andra bör målet för reformen omprövas. All rustning och matchning bör inte överlåtas till privata utförare utan Arbetsförmedlingen bör permanent kunna ha kvar sådan verksamhet också i egen regi. Det förutsätter förstås att den klart avskiljs från själva myndighetsutövningen och att den – liksom de privata leverantörernas verksamhet – kontinuerligt utvärderas.

Redan när januariavtalet ingicks var det uppenbart att reformeringen av Arbetsförmedlingen var för drastisk och snabb. Det framstår ännu klarare i dag. Det borde ligga i alla parterns intresse att ompröva strategin och göra förändringarna mer gradvis och genomtänkt. Januariavtalet får inte bli en tvångströja som låser fast reformprocessen på en kollisionkurs med verkligheten.

Lars Calmfors